

‘Yönetişim’i anımsayan var mı?

Türkiye’deki ‘yönetişim başarısızlıklar’nda genel olarak hiyerarşi kavramının hiçbir zaman gücünün sarsılamamış olmasını güçlü bir öge olarak gösterebiliriz.

Akın Atauz

15/05/2021

aatauz@yahoo.com

Türkiye’de daha çok 90’lı-2000’li yılların başlarında oldukça sık kullanılan, ama tam olarak da (özellikle çevreci) bütün gruplar tarafından benimsenmeyen, daha doğrusu ne olduğu ve nasıl tanımlandığı bakımından çok fazla belirsizlik ve karmaşa içeren bir kavram olarak bir süre kullanılan ve sonra giderek üzerindeki ilgi sönümlenen ve unutulmuş bir terim “yönetişim”.

Terimin anımsanmasının, yeniden tartışmaya açılmasının bazı yararları olabilir. Her şeyden önce nerdeyse 40-50 yıldır kullanılmakta olan, sönümlense de (Türkiye’de bile) bazı alanlarda uygulama alanı bulmuş, daha çok uluslararası literatürde korumaya devam eden ve sivil toplum örgütlerinin, örgütlenmemiş sivil toplumun, belediyelerin ve bazı durumlarda devletin/ hükümetlerin kullandığı ve uyguladığı bu terime bugün bakınca ne düşünüyoruz? Nasıl eleştiriyoruz? Bu eleştirinin çoğu çevreci veya yeşil örgütlenme bakımından bir anlam taşımış olan terime gömülü olan düşünce-arayış veya özelemlerle ilgili (bugün ne yapılabileceği bakımından) bir önemi olabilir mi?

Yönetim mi yönetişim mi?

Belki hepsinden de çok aylardır parça parça sürdürüldüğümüz “katılım” kavramı üzerindeki tartışma bakımından “yönetişim” kavramını anlamı, eleştirisi ve ne tür başarısızlıkların bu durumu etkilediğini anlamak ve bunları tekrarlamayan yeni düşünceler geliştirmek bakımından tartışmanın bazı yararları olabilir mi?

Bu tartışmada **Bob Jessop**’un, geçen hafta bibliyografik bilgisini verdiğimiz, **Devlet** (*) adlı kitabından yararlanacağımızı belirtmiştik. “Devlet”in, doğa-toplum ve kent/mezan ile ilgili kaygıları olan ve toplumun içinde çalışarak küçük gruplar/ örgütler/ hareketler veya protestolar oluşturan ya da bunlara katılan herkes için çok yararlı olacak bir kitap olabileceğini hemen belirtmeliyim.

“Yönetişim” kavramıyla tanıştıysak ve bu kavramı terk ettiysek, bunu neden yaptık? Ya da hala bir anlamı/ değeri olabileceğini düşünüyorsak bunlar ne olabilir vb. türü düşünceler bakımından, Türkiye’de bu kavramın yeterince üzerinde durulmuş ve tartışılmış bir kavram olduğunu söylemek oldukça zor (ya da, ben bu tartışmayı bilmiyorum). Bu konuyu biraz açacak olursak, kavramın içinde merkezi ve yerel yönetimin (belediyelerin), sivil toplum örgütlerinin ve belki (bazı durumlarda) özel sektörün de bulunduğunu biliyoruz. Hatta o yıllarda (belki hala devam eden uygulamalar da vardır?) özel sektörün ve işveren örgütlerinin pek çok “sosyal sorumluluk” projesi yaptığını, bu projelerin tasarlanması ve uygulanmasında sivil toplumla ve STK’larla, ilgili kişilerle çalıştığını da biliyoruz.

Belki, göstermelik olsa da hala varlığını koruyan ÇED Yönetmeliğinde, raporda yer alması gerektiğinden yapılan “**Halkın Katılımı Toplantısı**” bunun örneklerinden biri sayılabilir. Gerçi “yönetim” ve hükümetin toplumla daha yakından ilişki kurma çabaları ile “yönetişim”in ayrı kavramlar olduğu söylenebilir, ama sonuçta yönetişim de devletin/ hükümetlerin toplumla daha çok ve yakın ilişki kurma gereksiniminden kaynaklanan bir gelişmedir.

‘Daha az devlet, daha çok piyasa’

Jessop, yönetişimin 1980’lerde neo-liberal ekonominin giderek güç kazanması ve Keynesci refah devleti kavramının çok yoğun ve sert bir biçimde eleştirildiği yıllarda benimsenen, “daha az devlet ve daha çok piyasa” savları gereği ortaya çıktığını söylüyor. Zayıflayan devletin küçülmesi, işlevlerini yeni bir anlayışla yerine getirebilmesi için yönetişim kavramı beliriyor. Ancak bu kavramın kamu politikasında toplumla arasındaki ilişkileri geliştirmeye yönelik her hükümete hatta serbest piyasada fiyatın belirlenmesi veya mutabakatların oluşmasına yönelik tartışmalara bakarak çok daha eski bir tarihi olduğunu düşünebileceğimizi belirtiyor.

Türkiye bu kavram bakımından nasıl bir deneyim yaşadı? Bu sorunun yanıtını böylesi küçük bir denemede veremeyiz elbet, ancak bu sorunun önemsenebilecek bir soru olduğunu ileri sürebiliriz. Peki, bu tartışmanın ne yararı olacaktır? Her şeyden önce bir uygulamayı eleştirel bir biçimde gözden geçirmek ve çıkartılabilecek derslerden yararlanılabileceğini düşünmek, bugün “katılım” kavramı üzerinde yaptığımız tartışmalar bakımından bir “zaman” ya da “mevzi” kazandırıcı olabilir. Neden aynı yanlışları durmadan tekrarlayalım? Daha gelişkin öneriler geliştirmek istiyorsak, neden başarıların ve başarısızlıkların kaynakları üzerinde Türkiye’nin özgün deneyimleri üzerinden konuşmalıyım?

En azından bazı örnek olayları, ya da kayıtlara geçmiş bazı olguları araştırmadan bir şey söylemek doğru olmasa da Türkiye’deki başarısızlıklarda genel olarak, “hiyerarşi” kavramının hiçbir zaman gücünün sarsılamamış olmasını güçlü bir öge olarak gösterebiliriz. Devletin, belediyenin ya da uluslararası bir örgütün içinde olduğu projelerde bu asimetrik hiyerarşinin varlığı nedeniyle sivil bireylerin ya da “STK” diye çok kaba bir biçimde özetlediğimiz örgütlerin boğulduğunu/ etkisizleştirdiğini söyleyebiliriz. Bunda eşitlik kavramını içselleştirme ve uygulamadaki deneyimsizliklerin vb. etkili olduğu düşünülebilir.

Türkiye’de hegemonya ve katılım biçimleri

Belki çok daha önemli ve kökten bir durum olarak, “STK’lar arası ilişkilerde, ya da STK’larla ‘öncü-mücadeleci’ bireyler arasında oluşmuş ilişkilerin örüntüsünde veya ‘ağ’laşmasında ne tür sorunlar sık sık ortaya çıktı?” sorusunu sorabiliriz. Hegemonyacı eğilimlerin başarısızlıklarda ya da birlikte karar verilerek yapılacak bir iş için kurulan beraberliğin dağılmasındaki rolü ne oldu? Gramsci’ci bir kavram olan “hegemonya”, Türkiye’de nasıl ete-kemiğe bürünüyor?

Ancak gerçekten bu konular üzerinde çalışmak gerekiyor. (Bu kapsamda bazı akademik çalışmalar ve tartışmalar var, ancak önemli olan, deneyimin içinden gelenlerin kendi tarihsel gelişmesini değerlendirmesi...)

Bugün Türkiye’de katılım veya “katılım” kavramının gerçek ve güçlü temeller üzerinde yeniden kurulmasını/ geliştirilmesini isterken ne diyoruz? İstedığimizi kapsamlı ve düzenli olarak tanımlayabilmek bakımından neredeyiz? İstediklerimizin çalışmayacak, başarılı olamayabilecek yönleri ya da “zayıf yönleri-nitelikleri” nelerdir? Eğer başarısızlık olasılıklarını ya da başarmadaki güçlükleri önceden görebiliyorsak, isteklerimizi bunu dikkate alarak yeniden formüle edebilir miyiz?

Galiba henüz oldukça başlangıçtayız...

*

(*) Bob Lessop (2021), **Devlet: Dün Bugün Gelecek**, Nika Yayınları, Ankara

Akın Atauz